

TECHNOLOGIE CYFROWE I ŻYCIE CHRZEŚCIJAŃSKIE

TECHNOLOGIE
CYFROWE
I ŻYCIE
CHRZEŚCIJAŃSKIE

Praca zbiorowa pod redakcją Joanny Raczyńskiej

Korekta
Agnieszka Spólna

Skład i łamanie
Elżbieta Chłopik

© Biuro informacyjne Prałatury Opus Dei
Warszawa 2016 rok

ISBN 978-83-944795-0-3

Spis treści

1. Nowe technologie i jedność życia chrześcijańskiego	7
Integralność życia w świecie cyfrowym	8
Człowiek z zasadami, zdolny do głębokiej oceny	11
Nowe pole dla kształcenia się	13
2. Wychowanie dzieci a nowe technologie	17
Cnoty w zabawie: rola dobrego przykładu	20
Kiedy są jeszcze mali	22
Nastolatki	23
3. Od kontaktu wirtualnego do relacji osobistych	27
Tożsamość w sieci	29
Chronić ludzkie relacje	30
Doprowadzić do prawdziwej rozmowy	32
Przyjaźń i apostołstwo w sieci	34
4. Troska o życie wewnętrzne w czasach technologii cyfrowej	37
Cnota wstrzemięźliwości naszym sprzymierzeńcem	39
Wartość uczenia się	42
Dbać o chwile ciszy	44
5. Jak bezpiecznie poruszać się po cyfrowym świecie?	47
Panowanie nad sobą	49
Savoir-vivre ery cyfrowej	50
Opanować ciekawość	51
Pomóc się skupić	53
Pozorna atrakcyjność próżności	54
Relacje społeczne	55
Siła i wolność	57

NOWE TECHNOLOGIE I JEDNOŚĆ ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Poniższy artykuł zachęca do korzystania z nowych technologii, tak aby ich nośniki były pożytecznymi instrumentami, towarzyszącymi chrześcijaninowi w jego codziennym życiu.

Technologia jest coraz bardziej obecna w codziennym życiu większości ludzi. Dostęp do telefonów komórkowych i komputerów, w połączeniu z globalnym zasięgiem oraz rozprzestrzenianiem się internetu, stworzył wiele dróg, jakimi

momentalnie można przesyłać słowa i obrazy do najodleglejszych i najbardziej odosobnionych zakątków świata.

Ta nowa kultura komunikacji jest źródłem wielu korzyści: rodziny mogą utrzymywać kontakt, nawet jeśli dzielą je wielkie odległości, studenci i naukowcy mają łatwiejszy i natychmiastowy dostęp do dokumentów, źródeł i odkryć naukowych; wreszcie ***dzięki interaktywnej naturze nowych mediów możliwe są bardziej dynamiczne formy nauczania i komunikacji, przyczyniające się tym samym do postępu społecznego***¹.

Można stwierdzić, iż obok otoczenia fizycznego, w którym rozwija się nasze życie, istnieje obecnie również świat cyfrowy, którego nie możemy już uważać jedynie za ***paralelny ani czysto wirtualny świat, lecz za część codziennej rzeczywistości dla wielu ludzi, zwłaszcza najmłodszych***².

INTEGRALNOŚĆ ŻYCIA W ŚWIECIE CYFROWYM

Nowe technologie są źródłem wielkich możliwości. Poszerzają wiedzę na różne tematy: wiadomości, metody pracy, okazje do rozpoczęcia nowej działalności itd. Ponadto, przyczyniają się do przyspieszenia procesu przetwarzania i aktualizacji informacji, do jej łatwego rozprzestrzeniania na całym świecie, jak również do tego, aby była wszędzie

¹ Benedykt XVI, Orędzie Papieża na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, *Nowe technologie, nowe relacje*. 24 maja 2009 r.

² Benedykt XVI, Orędzie Papieża na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, *Sieci społecznościowe: Wrota prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji*. 24 stycznia 2013 r.

i zawsze dostępna, na przykład w telefonie komórkowym, który mamy w ręce.

Dla chrześcijanina wszystkie te nowe możliwości wyrażają się w pozytywnej praktyce własnej wolności, która oznacza ***siłę wzrastania i dojrzewania w prawdzie i dobru***³. Ta cnotliwa praktyka prowadzi do działania zgodnie z naturą każdego z nas, w autentyczności tego, kto żyje ***jednym, jedynym życiem, ustanowionym z ciała i duszy, i takie ma być – z duszy i ciała – święte i pełne Boga***⁴.

Powołanie do świętości nadaje sens wszystkim działaniom osób ochrzczonych i je ujednolica. Jak mówi święty Josemaría: ***My, chrześcijanie, nie znosimy podwójnego życia: zachowujemy jedność życia, prostą i mocną, w której łączą się i przenikają wszystkie nasze działania***⁵. Nie działamy w jeden sposób w *świecie wirtualnym*, a w inny – w *świecie realnym*. Jedność życia prowadzi do zachowywania się i poruszania w świecie cyfrowym w sposób zgodny z sytuacją osobistą, przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych środków w celu jak najlepszego wypełniania codziennych obowiązków rodzinnych, zawodowych i społecznych.

Dlatego też, każdy powinien ***wiedzieć, jak przenieść ze sobą swoją własną tożsamość, która jest tożsamością chrześcijańską, do świata cyfrowego***⁶. Z drugiej strony, właśnie dlatego, że nowe technologie pozwalają na działanie

³ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1731.

⁴ Św. Josemaría Escrivá, *Rozmowy z praelatem Escrivá*, nr 114.

⁵ Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, nr 126.

⁶ Papież Franciszek, Przemówienie do Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, 21 września 2013 r.

z pewną dozą anonimowości, a nawet pozwalają na kreowanie fałszywych tożsamości, istnieje ryzyko przekształcenia ich w rodzaj *kryjówki*, która oddala nas od stawiania czoła niezaprzeczalnej rzeczywistości, którą mamy przed sobą. ***Porzućcie więc mrzonki, fałszywe urojenia, złudzenia, to co ja nazywam „mystyką gdybania” – gdybym się nie ożenił, gdybym miał inny zawód, gdybym był zdrowszy, gdybym był młody, gdybym był stary! – a w zamian roztropnie trzymajcie się rzeczywistości bardziej materialnej i bezpośredniej, która jest tam, gdzie jest Pan***⁷.

Środowisko cyfrowe tworzy się w obecnych czasach jako *przedłużenie* naszego życia codziennego, dlatego logiczne jest, że będzie ono również miejscem poszukiwania świętości i apostołstwa, jako że, działając w sieci, mamy również wpływ na innych. Jest to szczególnie ważne dla tych, którzy być może z uwagi na swoje stanowisko bądź pozycję, mają pewien autorytet o oczach innych: rodzice, nauczyciele, przywódcy, sportowcy itd.

Autentyczność działania oznacza dla chrześcijanina postępowanie ***w taki sposób, żeby wszyscy, którzy z nim obcuja, poczuli bonus odor Christi (por. 2 Kor 2,15), miłą woń Chrystusa***⁸, w ten sposób, aby ***poprzez uczynki ucznia można było odkryć oblicze Nauczyciela***⁹, również w świecie cyfrowym.

⁷ Św. Josemaría Escrivá, *Rozmowy z pralatem Escriva*, nr 116.

⁸ Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, nr 105.

⁹ Ibidem.

CZŁOWIEK Z ZASADAMI, ZDOLNY DO GŁĘBOKIEJ OCENY

Korzystanie z nowych technologii zależy oczywiście od osobistej sytuacji każdego z nas (wiek, zawód, otoczenie społeczne), od naszych możliwości i wiedzy. Nie każdy ma naturalną łatwość do ich użytkowania, co nie powinno być powodem do zniechęcenia. Można by porównać zdolności informatyczne z prowadzeniem samochodu: pomimo, że nie jest niezbędne, aby wszyscy potrafili to robić, dobrze by było, żeby choć niektórzy mieli takie umiejętności.

W związku z powyższym, także chrześcijanie zaczęli rozwijać te zdolności i szukać właściwych sposobów obchodzenia się ze *światem cyfrowym*. W praktyce, w wielu miejscach powstaje ustawodawstwo regulujące korzystanie z mediów informatycznych, z uwagi na wpływ, jaki mają one na dobro wspólne. Realny jest także wpływ mediów na integralne dobro osoby. Jeśli wspomagają one rozwój cnót chrześcijańskich i poszanowanie praw moralnych, postęp techniczny i nauczanie etyczne mogą iść w parze, tak aby dokonało się w nas **wzmocnienie siły wewnętrznego człowieka**¹⁰ i byśmy korzystali z tych mediów w sposób wolny i odpowiedzialny.

Aby korzystać w sposób rozsądny z nowych technologii, poza minimalną wiedzą techniczną niezbędne jest rozróżnienie wiążących się z nimi możliwości i zagrożeń. Oznacza to, iż powinniśmy mieć na uwadze, że na przykład wszystko to, co robimy w sieci (pisanie maila, przeprowadzanie rozmowy telefonicznej, wysyłanie sms-a, komentowanie itd.) nie jest

¹⁰ Ef 3,16.

do końca prywatne, ktoś inny może przeczytać, skopiować i zmienić tego zawartość... być może nigdy nie dowiemy się, kto i kiedy to zrobił.

Ponadto, konieczne jest, aby użytkownik rozwinął refleksyjne podejście do korzystania w sposób efektywny z licznych możliwości informatycznych, jakie się przed nim pojawiają. Często nakaz etyczny: *jeśli powinieneś, możesz* zostaje zastąpiony przez interesy handlowe jego przeciwieństwem: *jeśli możesz, powinieneś*. Rozsądek nakazuje nam odnosić się z dystansem do poczucia pilnej potrzeby, z jaką niekiedy docierają do nas różne wiadomości czy oferty handlowe. Nakazuje również poświęcić adekwatną ilość czasu na to, aby decyzje podejmowane w *wirtualnym świecie* odpowiadały realnym potrzebom. Chodzi głównie o to, żeby starać się wzrastać w byciu, a nie tylko w posiadaniu, jako że owa przestroga Jezusa Chrystusa: ***Bo cóż za korzyść dla człowieka, jeśli cały świat zyska, a siebie zatraci lub szkodę poniesie?***¹¹ odnosi się również do środków informatycznych.

W pewnym sensie, nowe technologie oferują nam ogrom informacji, wiadomości, kontaktów, i każdy z nas będzie musiał przemyśleć, zależnie od swoich okoliczności, jak korzystać w sposób pozytywny z tych możliwości tak, aby nie tracić kontroli nad własnymi czynami. W każdym wypadku trzeba odrzucić tę ***ideę samowystarczalności techniki, gdzie człowiek, stawiając sobie tylko pytanie „jak”, nie zastanawia się nad wieloma „dlaczego”, które skłaniają go do działania***¹².

¹¹ Łk 9,25.

¹² Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, 29 czerwca 2009 r., nr 70.

Jednakże, w naszym ciągle ewoluującym świecie, nie wystarczy przestrzegać listy *przepisów* czy *kryteriów*, które prawdopodobnie szybko się zmieniają. Takie przepisy mogą być przydatne, jednak idealnie byłoby, gdyby korzystanie z nowych technologii przekładało się na osobiste dążenie do doskonałości.

Dlatego też okazuje się, że naszym priorytetem powinno być nabywanie dobrych nawyków, które prowadzą do rozwoju cnót. Ten, kto rozwinie *pobożny* styl korzystania z urządzeń informatycznych i internetu, będzie z łatwością potrafił dostosowywać się do zmian i rozróżniać możliwości od niebezpieczeństw wiążących się z postępem informatycznym w świetle powołania chrześcijańskiego. Przytaczając słowa św. Josemaríi, moglibyśmy powiedzieć, że również tutaj naszym celem jest stać się ***człowiekiem z zasadami, zdolnym do głębokiej oceny***¹³.

NOWE POLE DLA KSZTAŁCENIA SIĘ

Normalnie nie uczymy się prowadzić samochodu sami, musimy spędzić czas z jakimś członkiem rodziny bądź z instruktorem, który doradzi nam i wskaże zasady poruszania się po drodze. Podobnie dzieje się w przypadku korzystania z nowych technologii. Zdajemy sobie sprawę z roli, jaką odgrywa pomoc innych, zwłaszcza jeśli osoba początkująca jest osobą młodą. Wskazane jest nauczyć się odpowiedzialnej samodzielności, podobnie jak kierowca, który pewnego dnia będzie musiał sam poruszać się samochodem. Do tego potrzebna jest prawdziwa praca wychowawcza. ***Żyjemy w społeczeństwie***

¹³ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, Wprowadzenie autora.

informatycznym, dostarczającym nam chaotycznie danych, wszystkich na tym samym poziomie, i w końcu prowadzi to nas do straszliwej powierzchowności w chwili postawienia kwestii moralnych. W rezultacie konieczna okazuje się edukacja, która nauczałaby krytycznego myślenia i proponowała proces dojrzewania w kręgu wartości¹⁴.

W związku z tym w wielu ośrodkach wychowawczych zwraca się coraz większą uwagę na nauczanie korzystania ze środków informatycznych w sposób etyczny i przemyślany. Zadanie to nie ogranicza się jedynie do nauczania podstaw technologicznych, czy do poznania ostatnich nowinek na tym polu, lecz polega na rozwijaniu u młodych ludzi nawyków moralnych, tak aby potrafili kierować się rozsądkiem i dobrze wykorzystywali czas.

Potrzeba kształcenia w tej dziedzinie nie ogranicza się jedynie do młodych ludzi, bowiem naturalną rzeczą jest, aby ludzie w każdym wieku zasięgały rady u osób z większym doświadczeniem, członków rodziny czy przyjaciół. W końcu stoimy w obliczu *przedłużenia codziennego życia*, które dzielimy z innymi ludźmi.

Wiele osób decyduje się na poruszenie tych tematów w ramach kierownictwa duchowego. Znajdują wtedy czas na wspólne przeanalizowanie rozkładu godzin, w czasie których korzystają z internetu i sieci społecznościowych, podejścia do danego problemu bądź nieporozumienia, które wystąpiło w wyniku korzystania z nich, a także inicjatyw apostołskich, których mogłyby się podjąć na tym polu.

¹⁴ Papież Franciszek, Adhortacja Apostolska, *Evangelii gaudium*, 24 listopada 2013 r., nr 64.

W kolejnych artykułach zajmiemy się dogłębnie kwestią korzystania z nowych technologii. Zostaną podjęte zagadnienia związane z nawykami i cnotami, które ze względu na charakter tych środków przekazu są szczególnie przydatne: wstrzemięźliwość, nauka, refleksja. Ponadto, jako że wiele relacji osobistych rozwija się współcześnie w świecie cyfrowym, zwrócimy również uwagę na cnoty ściślej związane z życiem towarzyskim, które pozwalają na spełnienie zadania, jakie św. Piotr wskazuje Chrześcijanom, mówiąc: ***bądźcie zawsze gotowymi do obrony wobec każdego, kto domaga się od was uzasadnienia tej nadziei, która w was jest***¹⁵.

J.C. Vásconez, R. Valdés

¹⁵ 1 P 3,15.

WYCHOWANIE DZIECI A NOWE TECHNOLOGIE

Nowe technologie przenikają do kolejnych dziedzin naszego życia i mają na nie coraz większy wpływ. W tym artykule postaramy się wytłumaczyć, że możliwe jest ujarzmienie nowych technologii tak, by ich używanie pomagało nam w naszym osobistym rozwoju oraz byśmy uczyli tego nasze dzieci.

Nowe pokolenia przychodzą na świat pełen połączeń, o których ich rodzicom się nawet nie śniło. Bardzo szybko nurkują w świat internetu, portali społecznościowych, komunikatorów, gier online i konsoli. Ich pojętność w tej dziedzinie dotrzymuje kroku zawrotnej prędkości, z jaką następuje technologiczny postęp.

Już od najmłodszych lat dzieci i młodzież mają dostęp do świata praktycznie bez granic, co z jednej strony jest wielką szansą, ale z drugiej strony związane jest z pewnym ryzykiem. Chcąc właściwie pokierować dziećmi w tej dziedzinie, rodzice muszą być świadomi zagrożeń i z zaangażowaniem towarzyszyć dzieciom w ich podróży po świecie wirtualnych możliwości.

Benedykt XVI zachęcał, byśmy nastawili się do dóbr *ery cyfrowej* pozytywnie, ponieważ: ***jeśli używa się ich mądrze, mogą one pomóc w zaspokojeniu pragnienia sensu, prawdy i jedności, które pozostaje najgłębszym pragnieniem człowieka***¹⁶. Jednocześnie jednak nie możemy ignorować faktów, których dostarcza nam życie. Badania dowodzą, że dzieci, które zbyt długi czas spędzają przed ekranem, narażone są na większe ryzyko zachorowań (m.in. otyłość), mają też większą skłonność do agresji i problemy w nauce.

Technologia przenika do kolejnych dziedzin naszego życia i staje się coraz większą jego częścią. W tym artykule postaramy się wytłumaczyć, że możliwe jest ujarzmienie technologii tak, by jej używanie pomagało nam w naszym rozwoju osobowym. Wychowanie zawsze wymaga pewnej dozy cierpliwości i myślenia strategicznego, ale jeśli mówimy o nowych technologiach, kluczowa jest także wiedza rodziców i odrobina praktyki w tym zakresie, by byli oni w stanie wyrobić sobie własne zdanie i właściwie pokierować dziećmi.

Dostęp do internetu jest coraz powszechniejszy, już nie tylko komputery, ale i tablety, smartfony oraz zwykłe telefony komórkowe, które mamy pod ręką niemal bez przerwy,

¹⁶ Benedykt XVI, Orędzie na 45. Dzień Środków Społecznego Przekazu 2011.

umożliwiają swobodny kontakt z szeroką rzeszą odbiorców. Wysyłanie wiadomości, udostępnianie zdjęć, pisanie komentarzy odbywa się natychmiastowo i praktycznie nie jest obciążone żadnymi kosztami. Jednocześnie nie możemy już mieć pewności co do tego, kim faktycznie jest odbiorca udostępnianych przez nas treści i kiedy (i w jakim celu) je wykorzysta.

Doświadczenie ostatnich lat wskazuje, że nowe możliwości technologiczne to nie tylko kolejny sposób na poszerzenie grona odbiorców czy też nowy poziom komunikacji, ale że przyczyniły się one do powstania nowego środowiska, obszaru¹⁷, nowej płaszczyzny kultury, poprzez którą wyraża się własną tożsamość¹⁸.

Zadaniem współczesnych rodziców chrześcijańskich jest nauczenie siebie i dzieci, jak uświęcać się w tym obszarze i jak ewangelizować to środowisko, oraz pomaganie dzieciom w rozsądnym poruszaniu się po świecie cyfrowym i pokazanie im, że tu także można wyrażać tożsamość chrześcijańską.

Trzeba mieć na uwadze, że w dziedzinie nowych technologii postęp jest niezwykle dynamiczny i często niesie ze sobą przełomowe zmiany, nie ma więc sensu ustalanie sztywnej listy reguł, bo one szybko okazałyby się nieaktualne. Praca wychowawcza powinna skoncentrować się na formowaniu cnót. Tylko w ten sposób nauczymy dzieci i młodzież kierować dobrze swoim życiem, porządkować pasje, kontrolować czyny i z radością przezwycięzać przeciwności, które staną im na drodze do osiągnięcia dobra. Jak zaznaczył papież Franciszek, ***problematyka ta nie jest zasadniczo natury technologicznej.***

¹⁷ Benedykt XVI, Orędzie na 47. Dzień Środków Społecznego Przekazu 2013.

¹⁸ Benedykt XVI, Orędzie na 43. Dzień Środków Społecznego Przekazu 2009.

Musimy zadać sobie pytanie: czy potrafimy, także w tej dziedzinie, nieść Chrystusa, a raczej doprowadzać do spotkania z Chrystusem?¹⁹

Równoległe, aby ochronić dzieci przed niepotrzebnymi zagrożeniami, powinniśmy zastanowić się, kiedy jest odpowiedni moment, by pozwolić im na korzystanie z mediów elektronicznych i jaki nośnik jest odpowiedni do ich wieku. W wielu przypadkach możliwe jest zainstalowanie filtrów ***w komputerach dostępnych dla dzieci, aby ochronić je tak dalece, jak to możliwe przed pornografią, seksualnymi prześladawcami i innymi zagrożeniami***²⁰, miejmy przy tym świadomość, że jedynym skutecznym, niezawodnym i zawsze dostępnym filtrem, jest dobrze uformowane sumienie i prawe życie.

CNOTY W ZABAWIE: ROLA DOBREGO PRZYKŁADU

Rodzina jest szkołą cnót: ***wzrastają przez wychowanie, świadome czyny i wytrwałość w wysiłku. Łaska Boża oczyszcza je i podnosi***²¹. W rodzinie uczymy się rozróżniać dobro od zła, to tu buduje się gmach cnót każdego dziecka.

Niektóre style życia ułatwiają dziecku spotkanie z Bogiem, inne – wręcz przeciwnie. Logiczne jest, że chrześcijańscy rodzice dokładają starań, by uformować w dzieciach mentalność i serce chrześcijańskie oraz wkładają wysiłek, by ich rodzina

¹⁹ Papież Franciszek, Audjencja dla uczestników Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, 21 września 2013 r.

²⁰ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Kościół a Internet*, punkt 11, Watykan, 22 lutego 2002 r.

²¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1839.

była szkołą cnót. Ich celem jest, by każde ich dziecko, na poziomie adekwatnym do swego wieku, potrafiło podejmować decyzje z dojrzałością ludzką i duchową. Korzystanie z nowych technologii to kolejny temat, który powinien pojawiać się w rodzinnych rozmowach oraz być uwzględniany przy ustalaniu domowych zasad.

Praktykowanie cnót w sposób konsekwentny przenika wszystkie aspekty życia. Jeśli będziemy wspierać dziecko, by nie było kapryśne przy jedzeniu, pomoże mu to prawidłowo funkcjonować także w świecie cyfrowym i vice versa.

Media pociągają każdego, nie tylko dzieci. Dlatego, jeśli jako rodzice chcemy dawać naszym dzieciom dobry przykład powinniśmy przede wszystkim wymagać od siebie. Jeśli dzieci będą świadkami naszych osobistych wysiłków, same też będą miały więcej motywacji, by wymagać od siebie więcej. Poświęćmy czas na rozmowę z nimi, bądźmy uważnymi słuchaczami, odłóżmy gazetę, przyciszmy telewizor, oderwijmy wzrok od telefonu i skupmy się na osobie, z którą rozmawiamy.

A jeśli temat rozmowy jest poważny, zadbajmy o to, by nie rozpraszał nas telewizor, komputer czy tablet. ***Misja wychowawcza wymaga od rodziców wyrozumiałości, roztropności, umiejętności nauczania, a przede wszystkim zdolności kochania oraz starania się o dawanie dobrego przykładu***²².

²² Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, nr 27.

KIEDY SĄ JESZCZE MALI

To dzieciństwo jest czasem, kiedy zaczyna się praktykowanie cnót i uczy się dobrze korzystać z wolności. To na ten etap przypada większość okresów sensorywnych, kiedy to rozwój charakteru przebiega z największą łatwością, można powiedzieć, że powstają wtedy autostrady, którymi będziemy potem przemierzać życie.

Nie chciałbym generalizować, ale doświadczenie wielu wychowawców wskazuje na to, że lepiej, by dzieci nie posiadały na własność zaawansowanych urządzeń elektronicznych (tablety, smartfony, konsole do gier). Doradza się, by były one raczej wspólną własnością całej rodziny. Przez dzieci powinny być używane w przestrzeni wspólnej (kuchnia, pokój dzienny) w określonych ramach czasowych, z uwzględnieniem planu dnia, gdzie jest czas na naukę, wypoczynek i życie rodzinne.

Równoległe do poznawania przez dzieci możliwości i ograniczeń świata cyfrowego powinniśmy zadbać o to, by doceniły one wartość bezpośredniego kontaktu z człowiekiem, którego technika nie jest w stanie zastąpić. W odpowiednim momencie musimy im towarzyszyć w świecie cyfrowym niczym dobry górski przewodnik, aby nie zrobili krzywdy ani sobie, ani innym. Dobrą okazją do głębszych rozmów jest wspólne szukanie informacji w internecie, *tracenie czasu* z konsolą do gier czy wgrywanie nowych aplikacji na smartfona. ***Rodzice i dzieci powinni razem rozmawiać o tym, co oglądają i czego doświadczają***

w cyberprzestrzeni; pomocne będzie także dzielenie się doświadczeniem z innymi rodzinami dzielącymi te same troski i wartości²³.

Nie byłoby rozsądne pozwalać dzieciom w tym wieku na stały dostęp do internetu. Lepiej, by miały ustalony konkretny plan, kiedy, gdzie i jak długo, mogą z niego korzystać (i by nie korzystały z niego w nocy). Jednocześnie należy pouczyć je, jak unikać zagrożeń oraz zapewnić, że zawsze mogą liczyć na naszą pomoc i wsparcie. Tak jak nauczał św. Josemaría, ***ideał rodziców konkretyzuje się raczej w tym, by stać się przyjaciółmi swoich dzieci; przyjaciółmi, którym powierza się swoje troski; z którymi omawia się problemy; od których oczekuje się skutecznej i życzliwej pomocy***²⁴.

NASTOLATKOWIE

Osiągając wiek dojrzewania, nasze dzieci zaczynają z coraz większą siłą i przekonaniem powtarzać postulaty o wolności, których sensu często sami nie potrafią jeszcze właściwie odczytać. Nie oznacza to, że powinniśmy pozbawić ich przynależnej im autonomii, nasze zadanie jest dużo trudniejsze: pokazać im, jak korzystać z wolności w sposób odpowiedzialny. Tylko wtedy będą w stanie poszerzyć swoje horyzonty i postawić sobie wyższe cele.

Jak podkreślił Benedykt XVI, ***wychowywać znaczy dawać drugiej osobie autentyczną wiedzę, w której zawiera***

²³ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Kościół a Internet*, punkt 11, Watykan, 22 lutego 2002 r.

²⁴ Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, nr 27.

*się światło wiary, by weszła w relację ze światem; wyposażyć je w wystarczającą liczbę elementów uporządkowanych przez myślenie, uczucia i rozsądek*²⁵. W wieku dojrzewania wychowanie odbiera się w duchu wolności i w oparciu o logiczne reguły życia rodzinnego, gdzie podstawowym narzędziem rodzica jest dialog. To ważne, by wyjaśnić przyczyny wymaganych przez nas zasad, które przez młodych mogą być postrzegane jako zbędny formalizm; a także głębokie racje wymagań, które mogą być interpretowane jako ograniczenia, a które w rzeczywistości wcale nie są barierami, a raczej otwartymi na oścież drzwiami do silnej osobowości, która potrafi iść pod prąd. Skuteczniejsze będzie pokazanie im zalet danej cnoty, przywołując do głosu wielkie ideały, które wypełniają ich serca aż po brzegi: lojalność względem przyjaciół, szacunek do innych, życia skromnością i umiarkowaniem itd.

Zadanie rodziców ułatwi poznanie zainteresowań dzieci, wiedza, co je ciekawi, spędzanie czas na wspólnym hobby. Nie chodzi o szpiegowanie, ale o wytworzenie płaszczyzny porozumienia i zaufania, by czuły się bezpiecznie, opowiadając o swoich pasjach. Wielu młodych ludzi pisze blogi i używa portali społecznościowych, a ich rodzice nigdy nie mieli okazji przeczytać żadnego z ich tekstów czy komentarzy. W takiej sytuacji dziecko może sądzić, że to, co robi, nie interesuje lub nie podoba się jego rodzicom. Tymczasem regularna lektura internetowych wpisów dziecka może być dla wielu rodziców wielkim zaskoczeniem i odkryciem oraz tematem ubogacającym rozmowy i życie rodzinne.

²⁵ Benedykt XVI, Do Zgromadzenia Ogólnego Konferencji Episkopatu Włoch, 27 maja 2008 r., *Odpowiedź na kryzys wychowawczy*, nr 11.

Wychowując młodzież, warto podkreślić również wagę umiarkowania i oszczędności zarówno w ilości, jak i jakości posiadanego sprzętu (gadżetów, programów, aplikacji itp.). Warto uczyć świadomego rezygnowania - nie tylko z pokrycia kosztów sprzętu czy oprogramowania, ale też – ***z robienia wszystkiego, co się chce, ulegania namiętnościom, przechodzenia od jednego doświadczenia do drugiego bez rozeznania, podążania za obowiązującą modą***²⁶, co w wielu przypadkach jest zachowaniem narzuconym przez działalność marketingową koncernów, z którego nie tak łatwo się uwolnić.

Konieczne będzie także pokazać im, jak panować nad czasem, który spędzają, korzystając z portali społecznościowych, konsoli video, gier online itp. Zaproponowanie im takiego stylu życia wymagać będzie wielu tłumaczeń i przede wszystkim dobrego przykładu i konsekwencji rodziców: spójne życie to najlepszy sposób porozumiewania się sprzyjający atmosferze miłości i wolności.

Umiejętność wyjaśnienia naszych wymagań nie wymaga zaawansowanej znajomości techniki. W wielu przypadkach zasady zachowania, których wymagamy od naszych dzieci w kontekście cyberprzestrzeni, nie odbiegają od tych, które odnoszą się do zachowania w przestrzeni publicznej: dobre manieri, powaga i skromność, wzajemny szacunek, opanowanie ciekawości, panowanie nad sobą itd.

Mając na uwadze wiek dziecka, istotne jest prowadzenie z nim głębszych rozmów na tematy związane z wychowywaniem

²⁶ Franciszek, Przemówienie w Bazylice Matki Boskiej Większej w Rzymie, 4 maja 2013 r., nr 3.

uczuciu i rozwojem prawdziwej przyjaźni. Warto przypominać dzieciom, że wszystko, co publikowane jest w internecie, może być czytane przez nieokreśloną liczbę odbiorców na całym świecie oraz, że prawie wszystko, co robimy przy użyciu urządzeń cyfrowych, pozostawia ślad i może być dostępne poprzez wyszukiwarki jeszcze przez wiele lat. Świat cyfrowy jest ogromną przestrzenią, w której trzeba poruszać się z naturalnością ściśle połączoną ze zdrowym rozsądkiem. Skoro na ulicy nie przychodzi nam do głowy, by porozmawiać z pierwszą lepszą mijaną przez nas osobą, tym bardziej w internecie. Płynna komunikacja w rodzinie pomoże im zrozumieć to wszystko i stworzyć atmosferę zaufania, w której bez przeszkód wyrazić można niepewność i rozwiązać wszelkie wątpliwości.

Juan Carlos Vásconez
@jucavas
Grudzień 2013 r.

OD KONTAKTU WIRTUALNEGO DO RELACJI OSOBISTYCH

Tym artykułem chcemy zamknąć cykl dotyczący wpływu nowych technologii na chrześcijańskie życie. Korzystanie z sieci społecznościowych i innych kanałów komunikacji wpływa na nas pozytywnie wtedy, gdy pozwala nam na prawdziwie ludzką relację z innymi.

W jaki sposób osiągnąć zbawienie? W Ewangelii według św. Łukasza znajdziemy to pytanie, które uczony w Prawie

skierował do Jezusa²⁷. Nasz Pan zaprosił swojego rozmówcę, by przyjrzał się zapisanemu w Piśmie przykazaniu miłości Boga i bliźniego. ***Lecz on, chcąc się usprawiedliwić, zapytał Jezusa: – A kto jest moim bliźnim?***²⁸ Nauczyciel odpowiedział przypowieścią o miłosiernym samarytaninie, która również nam może pomóc w poszerzeniu horyzontów naszych osobistych relacji, aby włączać w nie wszystkich ludzi, bez rozróżnienia na klasy czy pochodzenie.

Być naprawdę bliskimi ludziom, którzy nas otaczają – to zadanie, które uzyskuje wyjątkowe znaczenie w naszej kulturze zdominowanej przez technologię komunikacyjną. Papież Franciszek nawiązuje do paraboli o miłosiernym samarytaninie, aby zaznaczyć, w jaki sposób te nowe rzeczywistości muszą stać się autentycznym miejscem spotkania między osobami, środkiem do świadczenia miłosierdzia wobec innych ludzi: ***Nie wystarczy przechodzić wzdłuż alei „cyfrowych” to znaczy zwyczajnie być podłączonymi: trzeba, aby połączeniu towarzyszyło prawdziwe spotkanie. Nie możemy żyć samotnie, zamknięci w nas samych. Potrzebujemy kochania i bycia kochanymi. Potrzebujemy czułości***²⁹.

Obecnie coraz więcej jest momentów, w których kontaktujemy się przez internet z naszymi krewnymi, przyjaciółmi czy kolegami z pracy. Dzięki nowym technologiom częstotliwość komunikacji wzrosła: możemy rozmawiać z kimś, kto mieszka być może tysiące kilometrów dalej, a nawet dzielić

²⁷ Por. Łk 10,25.

²⁸ Łk 10,29.

²⁹ Orędzie papieża Franciszka na Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2014 r.

się zdjęciami i filmikami, które właśnie zrobiliśmy. W takiej sytuacji należy zadać sobie pytanie, co zrobić, żeby te gesty były nie tylko zwykłą wymianą informacji, ale środkiem do stworzenia prawdziwych relacji, relacji o znaczeniu chrześcijańskim.

TOŻSAMOŚĆ W SIECI

Cnota szczerości jest niezbędna w społecznych relacjach. *Ludzie nie mogliby żyć razem, gdyby nie mieli do siebie zaufania, czyli gdyby nie przekazywali sobie prawdy*³⁰, obserwuje św. Tomasz z Akwinu. Dlatego też, aby utrzymać porządek w jakiejś wspólnocie, niezbędnym jest, by ci, którzy ją tworzą, mówili sobie prawdę: w przeciwnym razie trudno jest podejmować wspólne działania i zaufać komuś. Szczerość nie obejmuje tylko i wyłącznie faktów zewnętrznych (np. ceny produktu, wyników ankiety itd.), ale odnosi się także do tożsamości zaangażowanych osób: kim są, jaki mają status społeczny, jaka jest ich historia itd.

Aby relacje z innymi były ubogacające i trwałe, oczywiste jest, że należy zaprezentować się w świecie cyfrowym w sposób jak najbardziej odzwierciedlający rzeczywistość. To na przykład oznacza, że tożsamość (profil), jaki się tworzy w sieciach społecznościowych, ma odzwierciedlać nasz faktyczny sposób bycia i działania. Dzięki temu ci, którzy kontaktują się z nam w sieci, mogą ufać, że wszystkie treści, jakie udostępniamy, odzwierciedlają nasze życie i że przyznalibyśmy się do nich także w świecie realnym.

³⁰ Św. Tomasz z Akwinu, Suma teologiczna II-III, rozdz. 109, 3 ad 1.

Charakterystyczne dla sytuacji społecznej człowieka jest to, że w miarę rozwoju i dojrzewania relacji – w rodzinie czy wśród przyjaciół – szczerłość nabiera szczególnego wymiaru. Następuje wymiana nie tyle faktów zewnętrznych, ale tego, co następuje w świecie wewnętrznym: ludzie wyrażają własne upodobania, nastroje, sposób bycia, opinie. Niezbędne staje się pokazanie siebie z całą szczerością, bez ukrywania własnej tożsamości.

To wyrażanie siebie, ma obecnie kontekst szerokich możliwości oferowanych nam przez nowe technologie: komunikatory internetowe, sieci społecznościowe, pocztę elektroniczną, czaty. Dlatego, udostępniając nasze wiadomości czy opinie, nie możemy zapominać, że w ten sposób również dajemy się poznać. Zwracał na to uwagę Benedykt XVI, kiedy mówił o sieciach społecznościowych: ***osoby w nich uczestniczące muszą starać się być autentyczne, ponieważ w przestrzeniach tych nie tylko dzielimy się poglądami i informacjami, ale w ostateczności przekazujemy samych siebie***³¹.

CHRONIĆ LUDZKIE RELACJE

W środowisku cyfrowym, oprócz bycia szczerym, co przejawia się w nieukrywaniu własnej tożsamości, konieczna jest też roztropność. Pozwoli nam ona zweryfikować zasięg, jaki mają urządzenia i aplikacje, których używamy do kontaktowania się z innymi. Chodzi o to, byśmy mogli zaadaptować odpowiedni styl komunikacji do narzędzi, jakimi się posługujemy.

³¹ Orędzie papieża Benedykta XVI na Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2013 r.

Zawartość naszych postów nie zawsze będzie obserwowana przez te same osoby – czasem adresujemy ją do naszych krewnych, a innym razem do kolegów z pracy, znajomych, członków jakiejś grupy zainteresowań itd. Bądźmy jednak świadomi, że nasze publikacje mogą zostać udostępnione kolejnym użytkownikom (powszechną stała się praktyka udostępniania wiadomości czy zdjęć innym osobom) i ostatecznie osiągnąć oglądalność dużo większą niż ta początkowa, zaplanowana przez nas.

Czasami takiego właśnie efektu się szuka – na przykład, by poinformować o jakiejś radosnej wiadomości czy rozpropagować pozytywną inicjatywę. Jednakże udostępnianie informacji związanych z życiem prywatnym i szerokie ich rozpowszechnianie zwykle nie jest zgodne z intencją autora. Wszystko, co zamieści się w internecie, pozostawia po sobie ślad w cyfrowej przestrzeni i po jakimś czasie z łatwością może nabrać całkiem innego znaczenia, np. gdy zmieni się kontekst, który pomagał zrozumieć, co autor miał na myśli.

Zdefiniowanie i kontrola granicy między zawartością publiczną a prywatną w sieci nie zawsze jest możliwa. Dostawcy usług są coraz bardziej świadomi tej potrzeby i starają się wyjść jej naprzeciw, oferując warte poznania rozwiązania techniczne. Jednakże nie zwalnia nas to z osobistej odpowiedzialności w zarządzaniu treścią naszych wpisów (np. przy udostępnianiu w sieci zdjęć czy publikowaniu komentarzy).

Zdanie, które w bezpośredniej rozmowie zrozumiane byłoby jako żart – ze względu na ton głosu, wyraz twarzy itp. – w sieci może zostać odebrane jako obraźliwe czy ordynarne. Wiadomość napisana pochopnie może narazić odbiorcę na stratę czasu, albo, co gorsza, może okazać się dwuznaczna,

jeśli chodzi o uczucia, jakie żywimy wobec adresata i w sposób niezamierzony, możemy spowodować niepotrzebny zamęt.

Nowe technologie, a konkretnie sieci społecznościowe, pobudzają użytkownika do aktywnego korzystania z nich przez możliwość tworzenia i uzupełniania zawartości postów. Dlatego należy być szczególnie roztropnym, udostępniając szczegóły dotyczące życia prywatnego, własnego bądź cudzego.

Nie jest to kwestia czystej kontroli informacji. Dotyczy to w szczególności sposobu poczucia wstydu, który sprawia, że chronimy naszą i innych prywatność. Zachowujmy dla siebie te informacje, osobiste lub dotyczące naszych najbliższych, które gdyby zostały wystawione do publicznej wiadomości, pobudzałyby jedynie niezdrawą ciekawość lub umacniały próżność. W ramach autokontroli, przed zamieszczeniem w sieci czegoś, co może dotyczyć innych, warto jest postawić sobie pytanie, czy osoby te zgodziłyby się na publikowanie danej informacji właśnie w takim, a nie innym kontekście, czy też wołałyby, żeby określone zdarzenia czy sytuacje nie były udostępniane w sieci.

DOPROWADZIĆ DO PRAWDZIWEJ ROZMOWY

Rozwój sieci społecznościowych wymaga zobowiązania: osoby czują się zaangażowane wtedy, gdy są wciągnięte w budowanie relacji i znajdowanie przyjacieli, kiedy poszukują odpowiedzi na pytania, kiedy przyjemnie spędzają czas, alerównież, kiedysąpobudzane intelektualnie i dzielą się swoimi umiejętnościami i wiedzą³². Sieci sprzyjają

³² Orędzie papieża Benedykta XVI na Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2013 r.

dialogowi i często ubogacają go poprzez obrazy i teksty, które mogą mu towarzyszyć; pozwalają też na współdziałanie z ludźmi, którzy obracają się w kulturach zupełnie różnych od naszej, w miejscach bardzo od nas oddalonych.

Ta możliwość sprawia, że nawiązanie owocnego dialogu z zachowaniem zdolności refleksji, staje się wyzwaniem, gdyż coraz częściej wydaje się nam, że szybkość połączeń wymaga od nas natychmiastowej odpowiedzi. Nieświadomie możemy zaszkodzić dialogowi, jeśli nie potrafimy czekać i rozważać spraw ze spokojem.

Jak uczy nas List św. Jakuba, panowanie nad własnym językiem jest aktem prawdziwej miłości, gdyż nieokiełznany może zrobić wiele krzywdy: ***Oto mały ogień, a jak wielki las podpala***³³. W tym znaczeniu pyta św. Josemaría: ***Czy zdajesz sobie sprawę z krzywdy, jaką możesz wyrządzić, gdy z zawiązanymi oczyma rzucasz daleko kamieniem?***³⁴

Jeśli jakiś komentarz ustny może mieć tak nieprzewidywalne skutki, ileż ostrożności potrzeba w środowisku cyfrowym, gdzie może rozprzestrzenić się w niespodziewanym tempie. Benedykt XVI wskazuje: ***Media społecznościowe potrzebują zatem zaangażowania wszystkich, którzy są świadomi wartości dialogu, rozsądnej debaty (...); osób starających się dbać o te formy wypowiedzi i wyrażania się, które odwołują się do najszlachetniejszych dążeń ludzi zaangażowanych w proces komunikacji***³⁵. W tym kontekście możemy dać chrześcijańskie świadectwo, jeśli w naszym życiu,

³³ Jk 3,5b.

³⁴ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 455.

³⁵ Orędzie papieża Benedykta XVI na Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2013 r.

kierując się szczególną delikatnością, przyjmiemy w sieci pozytywny i pełen szacunku styl wypowiedzi.

PRZYJAŹŃ I APOSTOLSTWO W SIECI

Naturalne jest, że ten, kto otrzymał wiarę, chce się nią dzielić z szacunkiem i wrażliwością z tymi, z którymi współdziała w środowisku cyfrowym, ponieważ ***powinniśmy zdobyć dla Chrystusa wszystkie szlachetne wartości ludzkie***³⁶. To jest konsekwencja bycia chrześcijaninem, która nakłania do głoszenia Ewangelii za pośrednictwem kanałów, które mamy do dyspozycji. Jednakże, aby przekazać Dobrą Nowinę, dobrze jest poznać specyfikę narzędzia, którego używamy i to, w jaki sposób funkcjonują zawarte tam znajomości. Miłosierdzie wymaga nie tyle wysyłania wiadomości o wyraźnym religijnym charakterze do osób z listy kontaktów, co raczej zainteresowania się każdą z nich i udzielenie jej pomocy, zarówno w sieci, jak i poza nią.

Kto ma wystarczające przygotowanie, również techniczne, może krzewić wiarę w środowisku cyfrowym. Jednak zawsze należy wziąć pod uwagę rzeczywisty wpływ, jaki mają te środki, aby uniknąć marnotrawienia energii, którą trzeba zainwestować w inne projekty o dużo większym zasięgu ewangelizacyjnym.

Rzeczywiście istnieje wiele prostych i skutecznych narzędzi, którymi możemy wpłynąć na drugiego człowieka i które są w zasięgu ręki każdego, jak przesłanie jakiejś informacji lub pozytywnego artykułu, czy napisanie wiadomości do autora jakiejś publikacji.

Z takim punktem widzenia, i mając na uwadze własne osobiste okoliczności, będziemy potrafili nadać właściwy wymiar

³⁶ Św. Josemaría Escrivá, *Kuźnia*, nr 682.

nowym technologiom, używając ich prawidłowo, przyzwoicie, stosownie dla chrześcijanina żyjącego w świecie.

Nowe technologie są nowym kanałem dla okazywania przyjaźni. W tym znaczeniu mogą przyczynić się do tego, co św. Josemaría nazywał *apostolstwem przyjaźni i zaufania*³⁷, gdzie *poprzez osobiste obcowanie, poprzez lojalną, autentyczną przyjaźń wzbudza się u innych głód Boga i pomaga się im odkrywać nowe horyzonty*³⁸.

Czasem sieć społecznościowa posłuży do odnowienia znajomości ze starym przyjacielem lub utrzymania relacji z kimś, kto zmienił miejsce zamieszkania. Jednakże wiemy z doświadczenia, że więzi międzyludzkie umacniają się szczególnie podczas wspólnego życia w rzeczywistym świecie i nie możemy zapomnieć, że chrześcijańskie głoszenie Ewangelii polega przede wszystkim na bezpośrednim kontakcie. *Ewangelia zawsze nas zachęca do podejmowania ryzyka spotkania z obliczem drugiego człowieka, z jego fizyczną obecnością stawiającą pytania, z jego cierpieniem i prośbami, z jego zaraźliwą radością*³⁹.

Prawdziwa chęć przekazania skarbu, jakim jest wiara, popchnie chrześcijan do wyjścia na spotkanie drugiej osoby, z podejściem prawdziwie ewangelizacyjnym, które korzysta z wszystkich środków, jakie ma pod ręką, również tych cyfrowych.

³⁷ Św. Josemaría Escrivá, *Rozmowy z prątkiem Escrivá*, nr 66.

³⁸ Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, nr 149.

³⁹ Papież Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangellii gaudium*, 24 listopada 2013 r., nr 88.

TROSKA O ŻYCIE WEWNĘTRZNE W CZASACH TECH- NOLOGII CYFROWEJ

**Rozmowy telefoniczne, sms-y, tweety, komunikaty...
telefony, komputery i smartfony zmieniły nasz dostęp do
informacji. W jaki sposób wykorzystać je, aby stanowiły
pomoc w naszym codziennym życiu, w służbie Bogu
i bliźniemu? Jak zarządzać zasobami informatycznymi?**

Nowe technologie pomnożyły ilość informacji
docierających do nas w jednym momencie i niewielu już dziwi

fakt, że w czasie rzeczywistym dochodzą do nas wiadomości z miejsc bardzo odległych. Bycie na bieżąco z wiedzą o aktualnych wydarzeniach, jest coraz łatwiejsze. Wraz z postępem pojawiają się nowe wyzwania, a w szczególności to, w jaki sposób zarządzać zasobami informatycznymi?

Tam, gdzie jest dużo wiadomości i informacji, chwila refleksji staje się niezbędna do rozróżnienia tego, co jest ważne od tego, co jest zbędne lub drugorzędne. Czasami okazuje się to trudne, ponieważ *szybkość informacji przekracza nasze możliwości refleksji i osądu oraz nie pozwala na wyważone i poprawne wyrażanie siebie*⁴⁰. Jeśli do tego dodamy fakt, że technologie komunikacyjne oferują nam wiele bodźców, które przyciągają naszą uwagę (sms-y, grafiki, memy, filmy, muzyka), istnieje ryzyko przyzwyczajania się do natychmiastowego reagowania na nie i zapominania o wykonywanych w danej chwili czynnościach.

*Milczenie jest integralną częścią komunikacji i bez niego nie ma słów bogatych w treść. W milczeniu słyszymy i poznajemy lepiej samych siebie, rodzi się i pogłębia myśl, z większą jasnością rozumiemy to, co chcemy powiedzieć albo to, czego oczekujemy od drugiego, dokonujemy wyboru, jak wyrazić siebie*⁴¹.

W życiu chrześcijańskim cisza odgrywa ważną rolę, ponieważ jest warunkiem pielęgnowania w sobie życia duchowego, w którym możemy usłyszeć głos Ducha Świętego i podtrzymywać Jego natchnienia.

⁴⁰ Papież Franciszek, Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2014 r.

⁴¹ Benedykt XVI, Orędzie na 46. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2012 r.

Św. Josemaría widział *związek między ciszą a kreatywnością i wydajnością*⁴², a papież Franciszek prosił o modlitwę, *aby ludzie naszych czasów, często pogrążeni w zgiełku, odkryli na nowo wartość ciszy i potrafili słuchać głosu Boga i braci*⁴³.

Jak zadbać o życie wewnętrzne, funkcjonując w społeczeństwie nasyconym nowymi technologiami?

CNOTA WSTRZEMIĘŻLIWOŚCI NASZYM SPRZYMIERZENIEM

Św. Josemaría wskazuje na doświadczenie, z którym łatwo jest się identyfikować: – *Tyle spraw przychodzi mi do głowy w najbardziej nieodpowiednich chwilach... – mówisz. Dlatego zaleciłem ci, abys spróbował znaleźć kilka chwil milczenia wewnętrznego i abys strzegł zmysłów zewnętrznych i wewnętrznych*⁴⁴.

Aby osiągnąć skupienie, które nada mocy wykonywanym przez nas zajęciom i pomoże w ten sposób je uświęcić, należy ćwiczyć czujność nad zmysłami. Odnosi się to także do korzystania z zasobów informatycznych, które – podobnie jak wszystkie dobra materialne – powinny być stosowane z umiarem.

Dla poruszających się w świecie cyfrowym cnota wstrzemiężliwości jest sojusznikiem w zachowaniu wewnętrznej

⁴² Św. Josemaría Escrivá, *Bruzda*, nr 300 i 530.

⁴³ Papież Franciszek, Ogólna intencja dla apostołstwa modlitwy na wrzesień 2013 r.

⁴⁴ Św. Josemaría Escrivá, *Bruzda*, nr 670.

wolności. ***Wstrzeźliwość jest opanowaniem***⁴⁵, ponieważ porządkuje nasze skłonności ku właściwemu wykorzystaniu dostępnych nam środków. Prowadzi do takiego działania, w którym rzeczy są należycie używane, gdzie nadaje się im wartość odpowiednią, mając na uwadze godność dzieci Bożych.

Jeśli chcemy dokonać właściwego wyboru sprzętów elektronicznych, zamówić usługę lub korzystać z zasobów informatycznych, roztropnym jest wzięcie pod uwagę ich atrakcyjności i użyteczności, ale również rozważenie tego, czy odpowiadają umiarkowanemu trybowi życia: *Czy pomogą mi lepiej wykorzystać czas, czy też dostarczą mi niepożądanych rozproszeń? Czy dodatkowe funkcje uzasadniają nowy zakup, czy też może lepiej korzystać nadal z urządzenia, które miałem do tej pory?*

Ideał świętości wychodzi poza to, co po prostu wolno i w miejsce – *Czy mogę?* stawia nowe pytanie: – *Czy to przybliży mnie do Boga?*

Światło na tę kwestię rzucił św. Paweł w liście do Koryntian: ***Wszystko mi wolno, ale nie wszystko przynosi korzyść. Wszystko mi wolno, ale ja niczemu nie oddam się w niewolę***⁴⁶. To stwierdzenie Apostoła mówiące o samokontroli nabiera dzisiaj nowego wydźwięku, jeśli zdamy sobie sprawę z tego, że wiele produktów i usług informatycznych, oferując natychmiastowe (lub stosunkowo szybkie) zaspokojenie potrzeb i uczucie satysfakcji, zachęca i wręcz pobudza nas do ponownego skorzystania z nich. Postawienie sobie granic w tej

⁴⁵ Św. Josemaría Escrivá, *Przyjaciele Boga*, nr 84.

⁴⁶ 1 Kor 6,12.

dziedzinie zapobiegnie takim zjawiskom, jak niepokój lub – w skrajnych przypadkach – uzależnienie.

Pomocna będzie nam też krótka rada: *Naucz się mówić „nie”*⁴⁷, która jest wezwaniem do pozytywnej walki. Sam św. Josemaría wyjaśniał to, mówiąc: *wewnętrzne zwycięstwo przynosi pokój naszemu sercu, pokój ten zanosimy do naszych domów – każdy z nas do swojego. Jest to pokój, który niesiemy społeczeństwu i całemu światu*⁴⁸.

Korzystanie z nowych technologii uzależnione będzie od okoliczności i własnych potrzeb. Dlatego w tej dziedzinie każdy – wsparty radą innych osób – powinien znaleźć własną miarę. Zawsze należy zapytać samego siebie: – *Czy używam nowych technologii z umiarem?*

Na przykład sms-y mogą być przydatne, aby wyrazić zainteresowanie sprawami przyjaciela, ale gdyby okazały się tak liczne, że powodują ciągłe rozproszenia w pracy lub nauce, wiążą się z ryzykiem spłylenia relacji i skutkują traceniem czasu.

W takim przypadku samokontrola pomoże nam przezwyciężyć niecierpliwość i przełożyć odpowiedź na sms-a na później. W ten sposób będziemy mogli pozostać przy czynności, która wymaga koncentracji czy też nie odrywać uwagi od osoby, z którą rozmawiamy.

Istnieją pewne przyzwyczajenia, które pomagają żyć wstrzemięźliwością w tej dziedzinie; na przykład włączanie dostępu do internetu o określonej porze dnia, ustalenie częstotliwości wchodzenia do sieci społecznościowej lub

⁴⁷ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 5.

⁴⁸ Św. Josemaría Escrivá, Notatki spisane podczas spotkania, 28 października 1972 r.

sprawdzenia poczty elektronicznej, wyłączanie urządzeń na noc, unikanie ich stosowania w czasie posiłków i w momentach większego skupienia, np. podczas dni poświęconych na rekolekcje.

Z internetu można korzystać w odpowiednim czasie i miejscu, w taki jednak sposób, aby nie surfować po sieci bez konkretnego celu z ryzykiem napotkania treści, które są sprzeczne z chrześcijańskim stylem życia, oraz by nie tracić czasu na błahostki.

Sens wstrzemięźliwości w tej dziedzinie nadaje przekonanie, że nasze najwyższe aspiracje to coś więcej niż tylko szybka satysfakcja, którą może dać jedno kliknięcie myszką. Dzięki tej cnotce formuje się silna osobowość i ***życie odzyskuje wówczas swe barwy, przyciemnione brakiem umiarkowania, znowu jesteście zdolni myśleć o drugich, dzielić się z drugimi, poświęcać się wielkim sprawom***⁴⁹.

WARTOŚĆ UCZENIA SIĘ

Chęć zdobywania wiedzy, która ukierunkowuje zapał na szlachetne cele, zwykle wiąże się ze wstrzemięźliwością. Św. Tomasz charakteryzuje cnotę pilności (*studiositas*) jako ***ekscytującą chęć poznania rzeczy***⁵⁰, która wymaga przewycięzania wygody i lenistwa. Im bardziej intensywnie umysł zatopi się w jakiejś nauce dzięki jej poznaniu, tym bardziej rozwija się jego chęć uczenia się i poznawania.

Pragnienie zdobywania wiedzy jest ubogacające wtedy, kiedy wiąże się ze służbą człowiekowi i przyczynia się do rozwoju

⁴⁹ Św. Josemaría Escrivá, *Przyjaciele Boga*, nr 84.

⁵⁰ Św. Tomasz z Akwinu, *Suma Teologiczna II-II*, rozdz. 166, 2, ad. 3.

miłości względem świata. Zachęca nas ono do bycia na bieżąco z rozwojem realiów kulturowych i społecznych, w których poruszamy się i które chcemy przybliżyć do Boga. Z pewnością jest to coś innego niż chęć życia nakierowanego tylko na czystą satysfakcję, zdominowaną przez ciekawość, która objawiałaby się w nieustannej chęci bycia informowanym o wszystkim lub życiem w strachu, że coś się przegapi. Ta nieuporządkowana postawa doprowadziłaby do powierzchowności, rozproszenia intelektualnego, trudności w pielęgnowaniu relacji z Bogiem, do utraty apostołskiej gorliwości.

Nowe technologie, które poszerzają dostępne źródła informacji, są cenną pomocą w studiowaniu tak różnorodnych kwestii jak np. akademicki projekt badawczy, wybór miejsca na rodzinne wakacje itd. Chęć uczenia się podtrzymuje zapał podczas pracy i komunikowania się z innymi, daje rezultaty w określonym czasie, a nawet pomaga znaleźć przyjemność w wykonywaniu czynności wymagających umysłowego wysiłku.

Z drugiej strony istnieje niestety wiele form nieuporządkowanego pragnienia wiedzy, np.: ktoś porzuca naukę będącą jego obowiązkiem i oddaje się *badaniom mniej korzystnym*⁵¹; ktoś inny, skupia uwagę na udzieleniu odpowiedzi na sms-y lub na ostatniej aktualizacji internetowego profilu, zamiast koncentrować się na nauce czy pracy.

Bezgraniczna ciekawość, którą św. Tomasz charakteryzował jako *bląkający się niepokój ducha*⁵², może prowadzić do ospałości: smutku serca, ociążałości duszy nie-

⁵¹ Św. Tomasz z Akwinu, Suma Teologiczna II-II, rozdz. 167, 1, odnośnie.

⁵² Św. Tomasz z Akwinu, O złu, rozdz. 11, a. 4.

odpowiadającej na powołanie, które wymaga skupienia uwagi i wysiłku na relacjach z innymi i z Bogiem. Ospalność jest kompatybilna z pewnym niepokojem umysłu i ciała, ale też odzwierciedla niepokój wewnętrzny.

DBAĆ O CHWILE CISZY

Wstrzemięźliwość otwiera drogę do świętości, ponieważ buduje wewnętrzny porządek umożliwiający łączenie inteligencji i woli w tym, co mamy do zrobienia: ***Czynaprawdę chcesz osiągnąć świętość? – Spełniaj drobne obowiązki każdej chwili: czyn, co powinienes, skupiony na tym, co czynisz***⁵³. Aby otrzymać łaskę Bożą, by wzrastać w świętości, chrześcijanin musi prawdziwie zaangażować się w działalność, która jest przedmiotem jego uświęcenia.

Czy nowe technologie sprzyjają powierzchowności? To zależy oczywiście od sposobu, w jaki się je wykorzystuje. Musimy jednak mieć się na baczności i bronić przed roztargnieniem: ***Pozwalasz swoim zmysłom i władzom pić z pierwszej lepszej kałuży. A potem brak ci stałości, masz rozproszoną uwagę, uśpioną wolę i rozbudzoną pożądlivość***⁵⁴.

Oczywiście, jeśli ulegamy roztargnieniu z powodu nieodpowiedniego korzystania z telefonu lub internetu, życie modlitewne znajduje przeszkody dla swojego rozwoju. Duch chrześcijański pomaga zachować pokój serca, podczas gdy ze swobodą poruszamy się w różnych okolicznościach

⁵³ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 815.

⁵⁴ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 375.

współczesnego życia: *Dzieci Boże powinny być kontemplatywne. Mamy być osobami, które pośród zgiełku tłumu potrafią znaleźć ciszę duszy zanurzonej w ciągłej rozmowie z Panem*⁵⁵.

Św. Josemaría mówił, że *milczenie jest jak gdyby stróżem życia wewnętrznego*⁵⁶; zachęcał wiernych, którzy żyją pośród świata, aby starali się o chwile większego skupienia, które można pogodzić z intensywną pracą. Szczególną wagę przykładał do przygotowania się do Mszy świętej.

W środowisku zdominowanym nowymi technologiami chrześcijanie umieją znaleźć czas na rozmowę z Bogiem, w której skupiają się zmysły, wyobraźnia, inteligencja i wola. Podobnie jak prorok Eliasz możemy odkryć Pana nie w *zgiełku żywiołów* otaczającego nas środowiska, ale *w lekkim powiewie*⁵⁷.

Skupienie, które otwiera nas na przestrzeń rozmowy z Jezusem Chrystusem, wymaga pozostawienia na drugim planie czynności, które przyciągają naszą uwagę. Modlitwa wymaga odrzucania tego, co może być przyczyną naszego rozproszenia. Często konieczne będzie fizyczne wyłączenie urządzeń: wyłączenie systemu powiadomień w telefonie, wylogowanie się z sieci społecznościowej, zamknięcie uruchomionych aplikacji itd. To moment, aby zwrócić wzrok ku Panu, resztę pozostawiając w Jego rękach.

Cisza prowadzi do bycia bardziej uważnym w stosunku do innych i umacnia braterstwo, pomaga dostrzec *osoby*,

⁵⁵ Św. Josemaría Escrivá, *Kuźnia*, nr 738.

⁵⁶ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 281.

⁵⁷ 1 Krl 19,11-13.

*które potrzebują pomocy, miłosierdzia i dobroci*⁵⁸.

W czasach naznaczonych istnieniem zróżnicowanych zasobów technologicznych, które wydają się popychać nas w kierunku wielu inicjatyw i wymuszają większe tempo życia, dobrze jest odnaleźć ciszę – tak na zewnątrz, jak i wewnątrz nas. W tym sensie, zastanawiając się nad rolą środków masowego przekazu w dzisiejszej kulturze, papież Franciszek zaprosił do odkrycia na nowo pewnego poczucia powolności i spokoju.

*Przede wszystkim wymaga to czasu i umiejętności wyciszenia się, by słuchać. (...) Jeśli naprawdę chcemy słuchać innych, nauczymy się patrzeć na świat otwartymi oczami i doceniać bogactwo doświadczenia ludzkiego, które przejawia się w różnych kulturach i tradycjach*⁵⁹.

Wysiłek, który włożymy w kształtowanie osobistej postawy słuchania i otwarcia na przestrzeń ciszy, otworzy nas na innych, a zwłaszcza na działanie Boga w naszej duszy i w świecie.

⁵⁸ Św. Josemaría Escrivá, *Rozmowy z Pralatem Escrivá*, nr 96.

⁵⁹ Papież Franciszek, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2014 r.

JAK BEZPIECZNIE PORUSZAĆ SIĘ PO CYFROWYM ŚWIECIE?

Sekret udanego, szczęśliwego życia rodzinnego kryje się w codzienności. W niniejszym artykule pragniemy zwrócić uwagę na fakt, iż wiąże się on również z korzystaniem z różnych zdobyczy cywilizacji w taki sposób, by uczynić dom przyjemniejszym miejscem, by ułatwić sobie życie.

Przygoda związana z wychowywaniem dzieci wiąże się dziś z potrzebą uczenia siebie i innych odpowiedniego stosunku do nowych środków i sposobów komunikacji. Należy to czynić tak, by pomagały nam one dojrzewać jako osobom i by

nie wpływały negatywnie na relacje rodzinne naszych dzieci, ale raczej je wzbogacały. W związku z tym, zakaz używania nowych technologii byłby mało skuteczny, gdyż pozbawianie czegoś nie zawsze jest dobrą metodą wychowawczą. Wręcz przeciwnie, dużo lepiej jest nauczyć się odpowiednio ich używać i wykorzystywać ich potencjał, podążając za radą Ojca Świętego Franciszka, który mówi nam, że dobra komunikacja może nam pomóc *lepiej poznawać się wzajemnie, coraz bardziej jednoczyć*⁶⁰.

Odpowiednim rozwiązaniem będzie wychowywanie najmłodszych w sposób pozwalający dobrze uformować ich sumienia oraz przygotowywanie ich do codziennego życia. Będą dzięki temu dojrzewać i uczyć się odnajdywać w różnych środowiskach z naturalnością i chrześcijańskim wyczuciem. Wychowywanie to zadanie, którego celem jest kształtowanie cnót i zarazem zasiewanie umiejętności krytycznej, głębokiej oceny. Nasze dzieci będą mogły wieść dobre życie tylko wówczas, gdy będą porządkować i kontrolować swoje popędy, panować nad swoim zachowaniem i z radością pokonywać przeszkody – by poszukiwać dobra i je czynić – także w rzeczywistości wirtualnej.

Ponieważ każdy jest inny, warto zastanowić się, jak dotrzeć do każdego dziecka z osobna. Dobrze by było, gdyby mąż i żona mieli możliwość porozmawiania tylko we dwoje o tym, jak pomóc każdemu z dzieci. Wychowywanie wymaga czasu, oddania i choć trochę organizacji, a używanie nowych technologii jest jednym z aspektów, nad którymi należy podjąć refleksję.

⁶⁰ Orędzie Ojca Świętego Franciszka na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 23 stycznia 2014 r.

Wychowywanie powinno rozwijać w dzieciach umiejętność panowania nad sobą. Można to osiągnąć, pomagając im podejmować walkę w konkretnych kwestiach i wygrywać drobne bitwy: być punktualnym, szanować to, że ktoś może potrzebować ciszy, mieć wyznaczony czas na gry komputerowe lub internet. Jak zauważył Jan Paweł II: ***potrzebny jest ten trud i wysiłek, w którym nie tylko hartuje się ciało, ale cały człowiek doznaje radości panowania nad sobą oraz pokonywania przeszkód i oporów. Z pewnością jest to jeden z elementów owego „wzrastania”, jakim charakteryzuje się młodość***⁶¹.

PANOWANIE NAD SOBĄ

„Katechizm Kościoła Katolickiego” opisuje umiarkowanie jako cechę, której sens można oddać poprzez słowa takie jak *powstrzymywać się, utrzymywać równowagę, chronić, ukierunkowywać, zachowywać...* Umiarkowanie skutkuje opanowaniem w używaniu dóbr stworzonych. Można je osiągnąć, *ukierunkowując* swe skłonności w stronę dobra. Gdy żyje się tą cnotą, ***życie odzyskuje wówczas swe barwy, przyciemnione brakiem umiarkowania, znowu jesteśmy zdolni myśleć o drugich, dzielić się z drugimi, poświęcać się wielkim sprawom***⁶².

⁶¹ Św. Jan Paweł II, List Apostolski *Dilecti Amici*, pkt 14.

⁶² Św. Josemaría Escrivá, *Przyjaciele Boga*, nr 84.

SAVOIR-VIVRE ERY CYFROWEJ

Pragnienie korzystania z łączności cyfrowej może doprowadzić nas do oddalania się od naszego bliźniego, od tego, kto żyje obok nas⁶³. Dbanie o kontakt bezpośredni to zadanie, które nigdy nie traci na aktualności. Przykładowo, aby przekazać komuś ważną wiadomość, zawsze będzie lepiej powiedzieć to *prosto w oczy*. Ważne sprawy nie mogą być rozwiązywane lub przekazywane w sms-ach czy też wirtualnie. Ustanowienie takiej zasady w domu mogłoby się okazać bardzo pozytywne: aby przeprosić za nieładne zachowanie albo zapytać o opinię na temat jakiegoś ważnego projektu, lepiej jest odbyć rozmowę w świecie fizycznym.

Warto ponadto cierpliwie tłumaczyć, jaką wartość posiada panowanie nad porywami chwili. Lekkomysłność może m.in. prowadzić do braku uprzejmości i szacunku w stosunku do bliźnich.

Warto być może wprowadzić też inne zasady *etykiety świata cyfrowego*, jak np.: nieodbieranie telefonu, gdy się z kimś rozmawia, szczególnie, jeśli jest to osoba starsza; wyłączanie urządzeń elektronicznych na czas posiłków; przestrzeganie kolejności, czekając na możliwość użycia konsoli albo komputera w domu itp.

Pouczające będzie również wyjaśnienie, dlaczego nie należy odpowiadać *na gorąco*, zwłaszcza w środkach komunikacji, które docierają do wielu ludzi: w portalach społecznościowych, grupach WhatsApp itd. Nie zaleca się składania w tych

⁶³ Orędzie Ojca Świętego Franciszka na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 23 stycznia 2014 r.

mediach żadnych deklaracji ani ogłaszania decyzji podjętych pod wpływem uczucia złości lub urazy, ponieważ w takich sytuacjach emocje skłaniają nas do mówienia lub pisania rzeczy, których za jakiś czas możemy żałować.

Rodzice, czuwając nad tym aspektem, zdadzą sobie sprawę, że ich dziecko dało się ponieść złości lub działało pochopnie. Stanowić to będzie okazję do odbycia głębszej rozmowy, podczas której mogą oni pokazać dziecku, jak zapanować nad swoim charakterem oraz zachęcić je do działania z większym spokojem, bez reagowania pod wpływem ulotnych emocji.

OPANOWAĆ CIEKAWOŚĆ

Dobrym sposobem umocnienia zaufania, jakie dzieci mają do rodziców, jest odpowiadanie – od samego początku, gdy dzieci są jeszcze małe – na ich pytania dotyczące przyczyn różnych zjawisk. Dzieci zwykle otwierają się przed rodzicami, kiedy widzą, że ci gotowi są je wysłuchać w każdej chwili, na każdy temat. Dobrze by było umożliwić dzieciom zadawanie spontanicznie pojawiających się pytań. Gdy nie zna się odpowiedzi, najlepiej jest powiedzieć o tym wprost: *tego akurat nie wiem, ale poszukam odpowiedzi*, i wrócić do wyjaśnień, gdy się już zdobędzie odpowiednie dane.

Kiedy dzieci mają do rodziców zaufanie i mogą zadawać im pytania dotyczące różnych wątpliwości, łatwiej jest uniknąć sytuacji, w której będą one szukały odpowiedzi na swoje pytania tylko i wyłącznie w internecie.

Wielu rodziców martwi się łatwością dostępu, jaką zapewnia internet, do pornografii lub potencjalnie

szkodliwej wiedzy, jak np. treści szerzących nienawiść lub informacji dotyczących sposobów produkcji broni.

Czasami dociera się do takich treści, chociaż się ich wcale nie szuka. Wystarczy parę kliknięć, by niczego nie spodziewające się dziecko znalazło się nagle w oceanie brutalnych, przesiąkniętych nienawiścią i zmysłowością treści. Nierzadko można się na tego typu informacje natknąć na stronach, które wydają się całkiem nieszkodliwe.

W tym kontekście bardzo ważne jest, by uczyć korzystania z internetu w jasno określonym celu, a nie tylko jako formy spędzania czasu. Jeśli natrafi się na niepożądane treści, umieć usunąć je bez wahania, stosując w praktyce radę św. Josemarii: ***Pozwól, że ci powtórzę: miej odwagę uciec i siłę woli, by nie wystawiać na próbę swojej słabości, zastanawiając się, jak daleko możesz się posunąć***⁶⁴.

Czasami warto poprosić dziecko o pomoc przy ustawianiu opcji dotyczących prywatności w portalach społecznościowych lub porozmawiać na temat *złego* e-maila, jakiego dostało któreś z rodziców. Można w ten sposób stopniowo kształtować w dzieciach zdolność oceny, jako że ostatecznie to one muszą podjąć działanie.

Spróbujmy zdobyć się na *ryzyko zaufania* i dać im szansę stopniowego dorastania do odpowiedzialności, w miarę ich, związanych z wiekiem, możliwości.

⁶⁴ Św. Josemaría Escrivá, *Bruzda*, nr 137.

POMÓC SIĘ SKUPIĆ

Często można usłyszeć opinię, że nowe technologie sprzyjają powierzchowności. O czym się już jednak nie wspomina, to jak rozprasza się nasza uwaga, gdy wykonujemy trzy lub cztery zadania równocześnie.

Niektórzy młodzi ludzie, próbując czytać książkę, nie dość, że słuchają muzyki, to jeszcze sprawdzają, co nowego na Facebooku czy innym portalu społecznościowym, i odczytują wszystkie powiadomienia, jakie przychodzą na telefon komórkowy. Rozmywa się granica między jedną czynnością a drugą. O ile rzeczywiście istnieją zajęcia, które można wykonywać jednocześnie, to równie oczywiste jest, że są też inne, które wymagają większej koncentracji, tak jak to jest w przypadku nauki. Nasz mózg przeważnie nie ma zdolności skupienia się w tym samym stopniu na różnych czynnościach.

Pomóżmy dzieciom nauczyć się koncentrować na danej rzeczy; to jedna z lepszych rad, która pomoże im w przyszłości stać się specjalistami w swoim zawodzie.

W osiągnięciu tego celu przydatne będzie przedstawienie głębszych argumentów. Na pytanie: *dlaczego nie mogę teraz obejrzeć 3-minutowego filmiku?* wystarczy odpowiedzieć na przykład, że nie chodzi tu tylko o czas, ale o to, że nie należy się przyzwyczajać do podążania za wszystkimi bodźcami, jakie się pojawiają w naszym otoczeniu, które nas rozpraszają i odciągają od wykonywanej czynności: ***czyn, co powinienes, skupiony na tym, co czynisz***⁶⁵.

⁶⁵ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 815.

Jak przypomina Papież Franciszek, *musimy odkryć na nowo pewne poczucie powolności i spokoju. Wymaga to czasu i umiejętności wyciszenia się, by słuchać*⁶⁶. Musimy mieć świadomość szkodliwości rozproszenia. Warto unikać sytuacji, w których uwaga nadmiernie się rozprasza, po to, aby pomóc dzieciom skupić się na nauce, aby sprawić, że będą się modlić z przyjemnością. W przeciwnym razie wszystko przychodzi z trudem, ponieważ *pozwalasz swoim zmysłom i władzom pić z pierwszej lepszej kałuży. A potem brak ci stałości, masz rozproszoną uwagę, uśpioną wolę i rozbudzoną pożądlivość*⁶⁷.

POZORNA ATRAKCYJNOŚĆ PRÓŻNOŚCI

Wiele współczesnych elementów postępu technologicznego, gdy nie są właściwie używane, może potęgować indywidualizm i sprawiać, że do głosu dojdzie swego rodzaju powierzchowna mentalność, która powoduje, że wszystko zaczyna się kręcić wokół budowania pozorów. *Młódzież jest szczególnie wrażliwa na otaczającą ją często poczucie braku sensu i wartości. I niestety ponosi tego konsekwencje*⁶⁸.

Jedną z oznak próżności jest uporczywe dążenie do zwiększania za wszelką cenę ilości kontaktów (*friends/followers/funs*) w sferze wirtualnej. W portalach społecznościowych

⁶⁶ Orędzie Ojca Świętego Franciszka na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 23 stycznia 2014 r.

⁶⁷ Św. Josemaría Escrivá, *Droga*, nr 375.

⁶⁸ Ojciec Święty Franciszek, Rozważanie przed modlitwą Anioł Pański, 4 sierpnia 2013r.

najwięcej *przyjaciół* zdobywają osoby, które regularnie publikują ciekawe, dowcipne lub intymne wpisy. ***Znaczenie i skuteczność różnych form wypowiedzi zdają się bardziej uzależnione od ich popularności niż rzeczywistej doniosłości i wiarygodności. Popularność jest ponadto często związana bardziej ze sławą lub ze strategiami przekonywania niż z logiką argumentacji***⁶⁹.

Realna jest również pokusa, by pisać o sprawach intymnych, takich, które przyciągają uwagę lub budzą ciekawość innych osób. Młodzież będzie umiała unikać popadania w te skrajności, jeśli podejmie walkę – zawsze z pozytywnym podejściem – o wyższe cele, oraz dzięki konkretnym zwycięstwom w drobnych aktach odwagi i dojrzałości.

Sprawna komunikacja w rodzinie pomoże zrozumieć najistotniejsze sprawy i stworzyć klimat zaufania, w którym będzie można rozwiewać wątpliwości i wyrażać rozmaite niepokoje. Św. Josemaría zwykł radzić, by rozmawiać z dziećmi z szacunkiem, przyglądać się ich dojrzewaniu z czułością i stopniowo wypuszczać je spod rodzicielskiej kurateli, ponieważ potrzebują one wolności i przestrzeni dla swojej własnej osobowości.

RELACJE SPOŁECZNE

Człowiek jest istotą społeczną z natury: porozumiewanie się i utrzymywanie kontaktu z innymi stanowi część naszego rozwoju osobistego. Każdy z nas porusza się w rozmaitych

⁶⁹ Orędzie Ojca Świętego Benedykta XVI na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 2013 r.

kręgach społecznych: rodzina, przyjaciele, znajomi. Okres dojrzewania to etap, w którym wszystkie te relacje nabierają kształtów oraz – przede wszystkim – głębi.

Potrzeba kontaktów społecznych bezpośrednio wiąże się z poczuciem przynależności do grupy. Nowe technologie dają młodym ludziom środki, by uczynić swoją grupę przyjaciół bardziej zżytą; powszechne jest tworzenie różnych grup wirtualnych i dzielenie się treściami niedostępnymi dla osób z zewnątrz.

Nowoczesne technologie używane są jako środek do umocnienia przyjaźni zawartych poza siecią, niemniej dopuszcza się do tej zaufanej grupy osoby, które są jedynie przyjaciółmi przyjaciół i które niekoniecznie należą do najbliższego grona. Należy w związku z tym uświadomić sobie, że wszelkie treści, które się opublikuje, będą dostępne dla szerokiej grupy odbiorców.

Czasami poczucie przynależności do grupy może doprowadzić do sytuacji, w której młodzież będzie się nadmiernie koncentrować na aktualizacjach profili swoich przyjaciół i na ich najnowszych wpisach. Może się również zdarzyć, że w czasie różnych spotkań towarzyskich lub imprez będą bardziej skupieni na robieniu zdjęć i natychmiastowym wrzucaniu ich do internetu, niż na cieszeniu się obecnością osób przybyłych na spotkanie. Wyłapywanie takich sytuacji, jak również uczenie – w miły sposób – szacunku do innych, szlachetnych uczuć i dobrych manier, stanowi spore wyzwanie.

SILA I WOLNOŚĆ

Nauczenie kogoś, jak mówić *nie*, równe jest nauczeniu go, jak mówić zdecydowane *tak*, ukazując przy tym piękno cnót – drogi do szczęśliwego życia. Dlatego jest wielce pomocnym tłumaczenie, jaką wartość ma wyrażanie sprzeciwu w rozsądny sposób i umiejętność mówienia *nie* – jeśli trzeba to zrobić – w sposób jasny i stanowczy. Umiejętność odmawiania z zachowaniem elegancji i powściągliwości, bez zapomniania o dobrych manierach, będzie jasną oznaką panowania nad sobą i dojrzałości.

Dzieci muszą wiedzieć, że mają w swoich rodzicach najbardziej zagorzałych zwolenników ich wolności osobistej. Dając wolność i oczekując odpowiedzialności, ważne jest, by – w zależności od wieku dziecka – uszanować jego potrzebę prywatności także w odniesieniu do korzystania z urządzeń elektronicznych.

Kiedy dzieci mają swój własny telefon lub tablet, trudno jest sprzeciwić się temu, by były one chronione hasłem. Dlatego w niektórych rodzinach tego typu sprzętu nie traktuje się jako dobro osobiste, ale zachęca się młodzież do dzielenia się nim z rodzeństwem i rodzicami. Wówczas zawartość np. tabletu czy komputera pozostaje dostępna dla innych. Dzięki temu dzieci wiedzą, że muszą używać go w rozsądny sposób i że w każdej chwili, może użyć tego sprzętu ktoś z rodziny. Postępuje się tak nie po to, by *węszyc*, lecz dla głębszego sensu, jaki kryje się w braku przywiązania do rzeczy oraz w szczerzej trosce o dobro życia rodzinnego.

Podsumowując, nie możemy zapominać, że sekret szczęśliwego życia rodzinnego kryje się w codzienności. ***Polega również na wykorzystaniu wszystkich udoskonalień dostarczanych nam przez cywilizację, aby dom uczynić przyjemnym, życie prostszym, a wychowanie skuteczniejszym***⁷⁰.

Juan Carlos Vásconez
@jucavas

⁷⁰ Św. Josemaría Escrivá, *Rozmowy z pralatem Escrivá*, nr 91.

